

Sune Berthelsen

Køn og litteratur til døden

Victoria Benedictsson 1850-1888

Hur lång skulle den väg vara, hvilken betecknas af nedbrutna qvinnoexistenser? Jag kunde sätta gränsen, jag, om jag hade mod. Jag kunde döde [dræbe] honom. Jag skulle få straff, - javäl. Men man kunde också hålla mig räkning för att jag skaffat undan [bortskaffede] skadedjuret, och man kunde förklara att jag gjort det i momentant vansinne [sindssyge], spärra in mig på ett dårhus och gifva mig fri efter någon tid.

Victoria Benedictsson i sin dagbog efter at have mødt Georg Brandes i 1887.

Victoria Benedictsson, der skrev under mandligt pseudonym (Ernst Ahlgreen) på linje med en lang række andre af samtidens kvindelige forfattere, var sammen med August Strindberg et fremtrædende medlem af 1880'ernes svenske naturalister, ”det unge Sverige”. Gennem virkelighedsiaagttagelser søgte hun at problematisere ægteskabsinstitutionen og kæmpe for kvindefrigørelsen. Ud over sit virke som forfatter fik hun indirekte betydning for et par af Gennembruddets store værker, idet hun delvist kom til at stå som model for henholdsvis Henrik Ibsens *Gengangere* (1881) og August Strindbergs *Frøken Julie* (1888).

”Underkastelse var priset för mit dagliga bröd, för lyxen, för alla penningar jag fick att disponera över, och detta: - ’du måste, ty han har betalt’ – endast stegrade motviljan”. Således udtrykker hovedpersonen Selma sin voksende væmmelse over den ældre godsejer, som hun har ladet sig overtale til at gifte sig med i Benedictssons roman *Pengar* (1886). Det kærlighedsløse, fornuftsbaseede ægteskab baseret på seksuel undertrykkelse får Selma til i romanens slutning at forlade ægtemanden.

Hovedpersonens opgør med ægteskabsinstitutionens snærende bånd indskrev romanen i Sædelighedsfejden på linje med Amalie Skrams *Constance Ring* i romanen af samme navn (1885) og Henrik Ibsens *Nora* i *Et Dukkehjem* (1879), men for Benedictsson var bruddet ikke i sig selv tilstrækkeligt for at sikre selvudviklingen. Kvinden måtte bryde ud for at gøre sig uafhængig og selvforsørgende gennem uddannelse og arbejde.

I romanen *Fru Marianne* (1887) forsøgte Benedictsson at forsone sig med de traditionelle kvindeidealer, og viste hvorledes hovedpersonen formåede at vinde en stolt og stærk plads i ægteskabet ved at påtage sig moderrollen. Benedictssons kritik bestod her primært i, at kvinderne fyldtes med virkelighedsfjerne romantiske drømme om ægteskabets lyksaligheder uden ret at forstå, hvad familielivet indebærer.

Det ovenstående citat fra Benedictssons dagbog er hendes umiddelbare reaktion efter at have hørt Georg Brandes' nedsablende dom over romanen *Fru Marianne*. Han havde kaldt den en "dame-roman". I stedet for at gøre alvor af truslen om at dræbe Georg Brandes begik hun kort efter selvmord. Relationen til Brandes og selvmordet har siden stået centralt i forhold til forståelsen af det samlede forfatterskab, ligesom det har dannet grundlag for en udbredt dæmonisering af Brandes i Sverige.

Af Victoria Benedictsson

Sirenen (dagbladsføljeton 1876)

Från Skåne (noveller 1884)

Pengar (roman 1885)

Fru Marianne (kammeratægteskabsroman 1887)

Folklif och Småberättelser (noveller 1887)

Stora Boken och Dakboken (1882-88)

Modern: En berättelse (roman 1888)

Romeos Julie (skuespil 1889)

Den Bergtagna (skuespil 1890)

Billeder fra Sverige (noveller 1901)

Om Victoria Benedictsson

Den anerkendelse som Victoria Benedictsson ikke følte hun fik i samtiden er kommet med tiden.

Her skal kun nævnes et udvalg: Sten Linders omfangsrige og veldokumenterede doktorafhandling *Ernst Ahlgren i hennes romaner: ett bidrag till det litterära åttitalets karakteristik* (1930); Frederik Bööks *Victoria Benedictsson och Georg Brandes* (1949), hvor konflikten mellem Benedictsson og Georg Brandes udfoldes på baggrund af Benedictssons da netop offentliggjorte dagbøger; Frederik Bööks *Victoria Benedictsson. Minneteckning* (1950); Margit Normans beskrivelse af vejen fra kristendom til livstro i forfatterskabet *I livets hand. En studie i Victoria Benedictssons religiöse föreställingsvärld* (1978); Jette Lundbo Levy *Dobbeltblikket: Om at beskrive kvinder: Ideologi og æstetik i Victoria Benedictssons forfatterskab*

(1980); Mette Tønnesen *Identitet og arbejde: en læsning af Victoria Benedictssons forfatterskab* (1983); Pil Dahlerups disputats *Det moderne Gennembruds Kvinder* (1983).

Blandt studierne af enkelte værker kan nævnes: Jytte Nielsens artikel "Kvindekonflikter mellem arbejde og kærlighed omkring århundredskiftet: om Amalie Skrams "Constance Ring", Victoria Benedictssons "Penge" og Erna Juel-Hansens "Terese Kærulf" og "Helsen & Co."", i *Edda*, nr.1 (1986); Arne Melbergs artikel "Benedictsson, Strindberg. En sammenligning mellem romanerne "Fru Marianne" og "En dåres försvarstal"" i *Fördömda realister* (1985).

Af de nyere studier kan nævnes: Birgitta Thompsons artikel "Victoria Benedictsson och August Strindberg i 1800-talets Köpenhamn" i *Horisont*, nr. 6, årg. 39 (1992); Charlotte Jørgensens bidrag til diskussionen om relationen mellem Benedictsson og Georg Brandes i *Ernst og Victoria. Et dobbeltportræt af Victoria Benedictsson* (1995); Bodil Wamberg udfolder som Charlotte Jørgensen konflikten mellem Benedictsson og Brandes i *Lykken er en talisman: en kærlighedshistorie fra 1880'ernes København* (1995); Lars Lönnroths artikel "Brandes ut ur Victoria Benedictssons dödsskugga" i *Brandes og Europa*, red. Olav Harsløf (2004).